

قابلیت شناخت گردشگری کشاورزی با تکیه بر محصولات انگور و زعفران (مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی شهرستان کاشمر)

خدیجه نصرتی بیابانکی^۱، علی اکبر عنابستانی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت گردشگری، دانشگاه مازیار- نور، ایران
^۲ دانشیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

چکیده

اگر گردشگری با کار کشاورزی که نیاز و معروف همه هست مرتبط شود باعث به وجود آمدن زیرشاخه ای از گردشگری به نام گردشگری کشاورزی خواهد شد، که نیاز به سرمایه و زیرساخت های کلان ندارد و می تواند باعث توسعه، رونق کشاورزی و روستا شود. در کنار گردشگری کشاورزی توسعه گردشگری روستایی و دیگر شاخه های گردشگری مربوط به روستا همراه خواهد بود. گردشگری کشاورزی باعث حفظ و توسعه اولیه ترین عامل شکل گیری روستا یعنی کشاورزی می شود. این مقاله در تلاش است زمین های کشاورزی محصولات انگور و زعفران را عاملی موثر برای برگزاری گردشگری کشاورزی روستاهای بخش مرکزی شهرستان کاشمر معرفی نماید. چنان که این دو محصول باعث ایجاد دو فصل مجزا برای گردشگری در حیطه کشاورزی هستند. وجود دشت های پهناور زعفران، باغات پهناور انگور و مراحل کاشت و تولید فرآورده های خشکبار و مواد غذایی از انگور و برداشت زعفران خود جاذبه ای شگرف برای دوستداران طبیعت و کشاورزی می باشد. پژوهش حاضر با بهره گیری از تحقیقات توصیفی، اسنادی، میدانی و تحلیل آماری (توصیفی-تحلیل عاملی اکتشافی و آزمون های مختلف) موجود در نرم افزار spss و Excel در جهت شناخت ظرفیت های گردشگری کشاورزی محصول انگور- زعفران روستاهای بخش مرکزی شهرستان کاشمر مبادرت ورزید. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها و تحقیقات میدانی این مهم بود که: منطقه مورد مطالعه قابلیت شناخت برای ایجاد گردشگری کشاورزی با تکیه بر محصولات انگور و زعفران را ندارند، ولی با توجه به مصاحبات همراه با کار میدانی پرسشنامه عدم شناخت روستاییان کشاورز، سطح سواد پایین و درک کم آنها از گردشگری و به ویژه گردشگری کشاورزی بوده است که در مورد این ظرفیت بالای کشاورزی که باید با گردشگری همراه شود هیچ گونه شناخت و اطلاعی نداشته اند.

واژه های کلیدی: گردشگری، گردشگری کشاورزی، انگور و زعفران، روستاهای بخش مرکزی شهرستان کاشمر.

۱- مقدمه

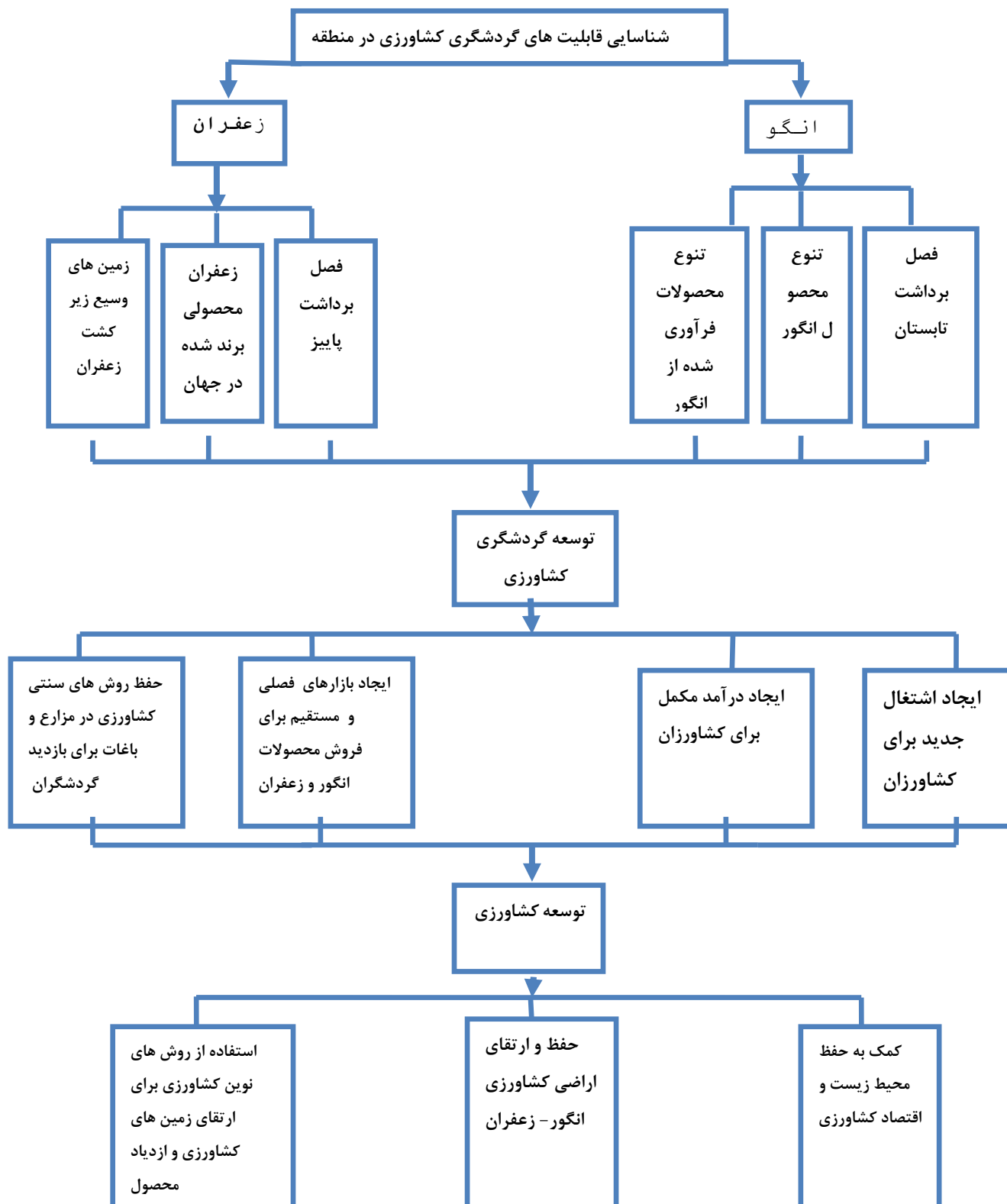
اهمیت گردشگری در جهان امروز بر همه آشکار است (شمس و امینی، ۱۳۸۸). در صنعت گردشگری ظرفیت های بالقوه ای نهفته است که با اندکی خلاقیت می توان بازارها و خدمات تازه ای ارائه داد و در عین کارآفرینی به منابع درآمد برای افراد درگیر در صنعت گردشگری و هم دیگر صنایع، خدمات و کشاورزی اشتغال هایی در ارتباط با این صنعت ایجاد کرد. گردشگری تأثیر فراوانی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و سیاسی کشور میگذارد. گردشگری علاوه بر ایجاد اشتغال، سرمایه های اجتماعی اقتصادی را به جریان می اندازد، به دنبال افزایش تقاضا برای سفر به داخل کشور امنیت داخلی را افزایش می دهد و به مشروعیت سیاسی در سطح بین المللی می انجامد (شجاعی و نوری، ۱۳۸۴). گردشگری روستایی به مجموعه فعالیت ها و خدماتی گفته می شود که برای شخص گردشگر به هنگام مسافرت به مناطق روستایی انجام می گیرد، و می تواند شامل گردشگری کشاورزی، گردشگری مزرعه، گردشگری طبیعی و گردشگری فرهنگی باشد (شریف شهیدی و دیگران، ۱۳۸۷). گردشگری کشاورزی شغلی است که کشاورزان یا دامداران روی فعالیت های کشاورزی، باغی یا کسب و کار کشاورزی، با هدف ایجاد تفریح برای بازدیدکنندگان و آموزش آنان انجام می دهند. فعالیت خدماتی جای فعالیت تولیدی را نمی گیرد، بلکه درآمد کشاورزان را تکمیل می کند و آنان را در همان سبک زندگی کشاورزی شان ارتقا می دهد. گردشگری کشاورزی، فرصتی را برای جلب حمایت عمومی از نواحی روستایی فراهم می کند (جورج و ریلا، ۲۰۰۵)^۱. گردشگری کشاورزی رویکرد کارآفرینانه ای است که اگر به طور صحیح مدیریت شود می تواند پیامدهای مثبت فراوانی در کشاورزی داشته باشد طبق برآوردها تا افق ۱۴۱۰، حدود ۷۷/۵ درصد جمعیت ایران شهرنشین خواهد بود، که می تواند فرصت مناسبی برای توسعه ی گردشگری کشاورزی و ایجاد مکمل برای کشاورزان و کاهش تغییر کاربری زمین های کشاورزی باشد (ورمزیاری و دیگران، ۱۳۹۳). انگور و زعفران در استان خراسان رضوی و بویژه شهرستان کاشمر دو نمونه از محصولات کشاورزی می باشند که می توان در مورد قابلیت گردشگری کشاورزی آنها مطالعه کرد. کاشت زعفران در ایران از قدمت ۱۰۰۰ ساله برخوردار است. این گیاه رنگی و گرانبه های چندین ساله، بدون ساقه است و پیاز دارد و چون در خاک کویر به عمل می آید، به طلای سرخ و یا طلای کویر شهرت یافته است. ایران با متوسط تولید ۱۰۰ تن در سال، در زمینه تولید زعفران مقام اول را دارد. مرکز اصلی این گیاه در ایران، مناطق کویری جنوب خراسان است. باتوجه به اینکه جایگاه تاریخی زعفران در ایران بوده و منشأ آن نیز ایران است. این گیاه یکی از جذابیت های ویژه به شمار می آید (برآبادی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۹۳). شهرستان کاشمر و به ویژه روستاهای بخش مرکزی آن دارای مزارع و باغات انگور می باشند که علاوه بر جاذبه های روستایی و طبیعت گردی ظرفیت بالقوه ای برای گردشگری کشاورزی نیز خواهند داشت.

۲- چارچوب تئوریک پژوهش

گردشگری کشاورزی زیر شاخه ای از گردشگری است که به کشاورزی، دامداری، باغبانی و موضوعات در رابطه با آن قرار می گیرد. گردشگری در مبحث علایق خاص دلیلی شد که گردشگری در زمینه های مختلف به وجود آید. اکوتوریسم، گردشگری ماجراجویانه، گردشگری ادبی، گردشگری سبز، گردشگری روستایی و توریسم مزرعه (کشاورزی) که تقریباً از اواسط قرن بیستم که نوعی آغاز شد نوعی از گردشگری روستایی است که به عنوان اکروتوریسم مورد توجه قرار گرفت. کشورهایی که به نوعی جزء اولین کشورهای پیشرو در صنعت گردشگری کشاورزی شدند تولید و درآمدزایی حاصل از کشاورزی را برای مردم کشاورز منطقه ای که به طور خاص به نوعی از کشت و کار می پردازند برای زندگی کشاورزان و توسعه روستاها و به طور خاص توسعه کشاورزی مناسب نبود. گردشگری کشاورزی با فراهم کردن خدمات در محیط فیزیکی می تواند جنبه درآمدزایی و درآمد مکمل برای کشاورزان و خانواده های آنها ایجاد کند و مراحل کاشت- داشت و برداشت محصول آنها، جشنواره های

¹.George & Rilla

محصولات کشاورزی، دامداری، میوه چینی و سایر کارهای مرتبط با باغداری و کشاورزی آنها برای گردشگران به عنوان یک جاذبه و جنبه آموزشی - تفریحی دارد این در حالی است که کشاورز به طور عادی و روزمره به کار و تلاش خودش می پردازد و ورود و بازدید گردشگران نیز مزرعه کشاورز را به بازار خرید مستقیم مبدل می گرداند، کشاورز از فروش ارزان محصولاتش به عمده فروشان و دلالتان مصون بوده و همچنین برای جلب گردشگران به حفظ زمین های مزروعی و باغات خود پردازد و توجه به روش های نوین کشاورزی و آبیاری که این امر به توسعه کشاورزی نیز کمک شایانی می کند. در پژوهش مورد نظر با طراحی سؤالاتی در مورد شناخت کشاورزان از فرصت های گردشگری منطقه؛ تمایل آنها به همراه شدن گردشگری با کار کشاورزی در مزرعه؛ میزان شناخت آنها در مورد گردشگری کشاورزی، علایق آنها نسبت به ورود گردشگر به باغات و مزارع کشاورزان، پرداخت وجه و خرید مستقیم محصولات آنها در حین بازدید و سؤالاتی در مورد ظرفیت های فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی روستاهای مورد مطالعه برای ورود گردشگران؛ سؤالاتی پیرامون استفاده از روش های سنتی و نوین کشاورزی و آبیاری در مزارع انگور و زعفران و همچنین سؤالاتی در رابطه توسعه گردشگری کشاورزی با توسعه کشاورزی مطرح شد که برای پاسخگویی به آنها از طیف لیکرت خیلی زیاد- زیاد- کم- خیلی کم استفاده می شود. در آخر مجموعه دیگری از سؤالات در مورد میزان توافق کشاورزان برای شروع به کار گردشگری است که میزان شناخت و قابلیت و علاقه افراد کشاورز به توسعه گردشگری کشاورزی با طیف لیکرت کاملاً موافقم- موافقم- مخالفم- کاملاً مخالفم سنجیده شده است.

شکل شماره ۱. مدل، قابلیت شناخت گردشگری کشاورزی محصولات انگور- زعفران ۱۳۹۵

۲-۱- روش تحقیق

هر پژوهشی روش مناسب به خود را می‌طلبد و این وظیفه‌ی پژوهشگر است بداند که چه روشی کار او را به موفقیت و کیفیت مطلوب می‌رساند. لذا در قبل شروع کار باید نسبت به رسیدن به اهداف پژوهش در روش دقت و تعمق لازم انجام شود. در این فصل ابتدا به تشریح روش این پژوهش پرداخته شده و سپس ضمن بررسی جامعه آماری و روش گزینش نمونه، به روش جمع آوری اطلاعات و تعیین روایی و پایایی پرسشنامه پرداخته و در پایان فصل روش‌های آماری مورد استفاده جهت آزمون فرضیه‌ها بیان خواهد شد. روش تحقیق در این مطالعه بر اساس هدف توصیفی-تحلیلی و از نظر ماهیت، کاربردی است روش انجام تحقیق به دو بخش تقسیم بندی می‌شود که بخش اولیه آن مربوط به چارچوب نظری تحقیق، از بررسی‌های موجود در منابع کتابخانه‌ای / اسنادی و آرشیوی و همچنین از طریق پرسشنامه و مصاحبه از جامعه آماری مورد مطالعه که خانوارهای روستایی بخش مرکزی شهرستان را شامل می‌شود، تهیه شاخص‌های گردشگری کشاورزی بر آن خواهد بود. همچنین بخش دیگر از طریق مطالعات میدانی و با استفاده از نرم افزار Spss و Excel انجام می‌گیرد. در پایان به تجزیه و تحلیل این موارد پرداخته خواهد شد. در این تحقیق جامعه آماری مورد مطالعه، خانوارهای روستایی بخش مرکزی شهرستان کاشمر می‌باشد. بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ این شهرستان دارای ۱۵۷۱۴۹ نفر جمعیت بوده و جمعیت روستایی ۶۱۱۸۷ نفر جمعیت روستایی شهرستان می‌باشد جامعه آماری این تحقیق تعداد ۱۲۲۷۴ نفر از خانوارهای روستایی بخش مرکزی در این شهرستان را مورد پرسشگری قرار دادیم. تعداد کل روستاهای واقع شده در بخش مرکزی ۳۴ روستا بوده که روستاهای بالای ۲۰ خانوار برای انتخاب حجم نمونه مورد استفاده قرار می‌گیرد. واحد تحلیل در این پژوهش خانوارهای روستایی است، بنابراین، طبق فرمول کوکران تعداد پرسشنامه برای کل خانوارهای بخش بالا ولایت روستاهای مرکزی شهرستان کاشمر به قرار زیر است:

$$\text{تعداد پرسشنامه برای کل خانوارهای بالا ولایت} = \frac{N \cdot Z^2}{4NE^2 + Z^2} = \frac{8462 \times 1.96^2}{4(8462)(0.0036) + 1.96^2} = 258.624$$

جدول شماره ۱۰. حجم نمونه روستاهای مورد مطالعه

تعداد روستا	نام روستا	خانوار هر روستا در سال ۱۳۹۰	حجم نمونه اختصاص داده شده به هر روستا
۱	فدافن	۱۲۷۴	۳۸
۲	قوژد	۱۲۸۱	۳۹
۳	فروتقه	۱۰۱۲	۳۰
۴	رزق آباد	۷۹۱	۲۴
۵	فرگ	۷۲۷	۲۲
۶	قلعه بالا	۷۲۳	۲۲
۷	عارف آباد	۶۲۸	۲۰
۸	تریقان	۵۳۵	۱۶
۹	جردوی	۲۳۸	۱۰
۱۰	نای	۲۶۵	۱۰
۱۱	فرشه	۲۳۵	۷
۱۲	اسحاق آباد	۱۷۷	۶

۱۳	قوچ پلنگ	۲۱۷	۶
۱۴	تل آباد	۱۵۴	۵
۱۵	کاج گونه	۹۸	۳
-	جمع	۸۳۵۵	۲۵۸

برای روایی

پرسشنامه از نظرات اساتید و کارشناسان دانشگاه استفاده شده است. با توجه به نتایج به دست آمده از میزان آلفای کرونباخ جدول زیر پایایی پرسشنامه از وضعیت مطلوبی برخوردار بوده است.

جدول شماره ۲. نتیجه بررسی پایایی

بعد	تعداد گویه	میزان آلفای کرونباخ
شناخت	۱۵	۰/۸۵۴

در پرسشنامه تحقیق به منظور دستیابی به سیمای عمومی نمونه آماری، بخشی با عنوان مشخصات عمومی پاسخ‌دهندگان به اخذ ویژگی‌های جمعیت‌شناسی آزمودنی‌ها اختصاص یافته است. آشنایی با مشخصه‌های فردی اعضای نمونه، جداول توزیع فراوانی این متغیرها به همراه نمودارهای مربوطه انجام شد. ارائه یک شمای کلی از ویژگی‌های شخصی پاسخ‌دهندگان انجام شده که بررسی تأثیر این ویژگی‌های شخصی بر روی دیدگاه پاسخ‌دهندگان نسبت به هریک از متغیرهای پژوهش با آمار توصیفی بوده و آمار استنباطی؛ در این بخش به کمک آزمون‌های مناسب آماری به بررسی یافته‌های پژوهش، و پاسخ به سوالات و فرضیات پژوهش پرداخته شد و نتایج به دست آمده از نمونه گرفته شده به جامعه تعمیم داده شده است.

منطقه مورد مطالعه

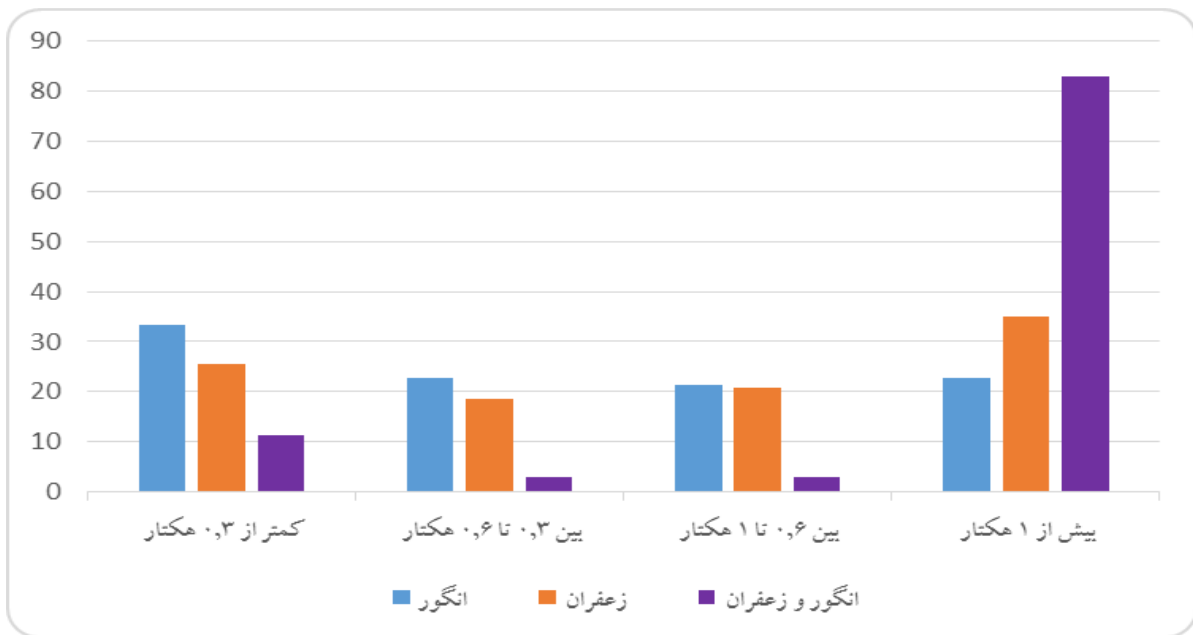
شهرستان کاشمر، پس از جدا شدن شهرستان‌های بردسکن در سال ۱۳۷۴ ه.ش. و خلیل آباد در سال ۱۳۸۲ ه.ش. از آن، در حال حاضر با دو بخش مرکزی و کوه سرخ، با مساحتی حدود ۳۳۹۰ کیلومتر مربع وسعت، و با جمعیتی در حدود ۱۶۶ هزار نفر در استان خراسان رضوی واقع است. شهر کاشمر به عنوان مرکز این شهرستان در فاصله ۲۱۷ کیلومتری شهرستان مشهد قرار دارد. این شهرستان از غرب با شهرستان خلیل آباد، از شمال و شمال غرب با شهرستان‌های نیشابور، سبزوار و بردسکن از شرق و شمال شرق با تربت حیدریه و از جنوب و جنوب غربی با گناباد هم‌جوار است (خلیلی، ۱۳۹۰: ۶).

شکل شماره ۲. موقعیت روستاهای بخش مرکزی در شهرستان کاشمر

یافته های تحقیق

در تحقیق مورد نظر که به منظور شناسایی گردشگری کشاورزی در روستاهای بالاولایت بخش مرکزی شهرستان کاشمر انجام شد. ۱۵ روستا که اکثریت از نظر خانوار و مزارع انگور و زعفران بودند به عنوان نمونه انتخاب شدند؛ بدین منظور ۲۵۸ پرسشنامه بین کشاورزان و باغداران توزیع شد، نتایج آمار توصیفی بدین شرح می باشد: که از مشارکت کنندگان در این فرآیند ۱۹۶ نفر (۷۵/۴) درصد از مردان و ۶۴ نفر (۲۴/۶) درصد زنان را تشکیل دادند. بیشتر افراد پاسخ دهنده دارای تحصیلات زیر دیپلم و کمترین آنها دارای تحصیلات کارشناسی ارشد به بالا بودند و بیشتر پاسخ دهندگان در رتبه سنی بین ۲۵ تا ۴۵ سال بودند که از بین آنها اکثریت مالک باغ انگور و زمین زعفران بوده اند.

شکل شماره ۳. توزیع فراوانی سطح زیر کشت محصولات انگور و زعفران

منبع: داده های تحقیق ۱۳۹۵

بررسی توصیفی گویه ها

در ادامه به بررسی توصیفی نظرات پاسخگویان در خصوص گویه های پرسشنامه پرداخته می شود. در هر گویه درصد معتبر (درصد انتخاب گزینه ها بعد از حذف پاسخ های گم شده) در هر گزینه، به همراه میانگین، انحراف معیار و سطح معنی دار آزمون کی دو درج شده است. با توجه به اینکه ارزش گذاری گویه ها به صورت (خیلی زیاد=۴، زیاد=۳، کم=۲ و خیلی کم=۱) صورت گرفته است، میانگین بالاتر از $\frac{2}{5}$ (حد وسط طیف لیکرت ۴ تایی) نشان دهنده توافق بیشتر و انتخاب نظرات زیاد و خیلی زیاد از سوی پاسخگویان می باشد. آزمون کی دو برای هر گویه به منظور بررسی برابری انتخاب یکسان گزینه ها از سوی پاسخگویان انجام شده است که سطح معنی دار کمتر از $0/05$ باشد نشان دهنده عدم انتخاب یکسان گزینه ها در گویه مورد نظر از سوی پاسخگویان است و اگر سطح معنی دار به دست آمده بیشتر از $0/05$ باشد، بیانگر انتخاب یکسان گزینه ها از سوی پاسخ دهندگان می باشد.

الف- بررسی توصیفی گویه های بعد شناخت قابلیت و توسعه گردشگری کشاورزی

در این بخش به بررسی توصیفی گویه های بعد شناخت قابلیت و توسعه گردشگری کشاورزی پرداخته می شود.

جدول شماره ۳. درصد معتبر انتخاب گزینه ها در بعد شناخت قابلیت و توسعه گردشگری کشاورزی

گویه ها	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی دار آزمون کی دو
میزان شناخت از فرصت‌های گردشگری موجود	۶/۵	۱۴/۶	۳۳/۸	۴۵/۰	۱/۸۳	۰/۹۱	۰/۰۰
تمایل به همراهی گردشگری با کار کشاورزی در مزرعه	۲۹/۲	۴۸/۵	۲۰/۰	۲/۳	۳/۰۵	۰/۷۶	۰/۰۰
اعتقاد نسبت به درآمدزایی گردشگری در مورد باغات انگور و مزارع زعفران	۳۱/۹	۳۲/۳	۳۲/۷	۳/۱	۲/۹۳	۰/۸۸	۰/۰۰
زمینه ساز ایجاد مشاغل جدیدی در صورت گردشگری در باغات انگور و مزارع زعفران	۲۹/۳	۳۹/۸	۲۷/۰	۳/۹	۲/۹۵	۰/۸۵	۰/۰۰
شناخت در مورد گردشگری کشاورزی	۱۱/۵	۱۳/۸	۲۳/۵	۵۱/۲	۱/۸۶	۱/۰۵	۰/۰۰
علاقه نسبت به ورود گردشگر داخلی و خارجی	۵۴/۲	۳۶/۵	۸/۱	۱/۲	۳/۴۴	۰/۶۹	۰/۰۰
تمایل نسبت به شروع کار گردشگری کشاورزی برای محصولات انگور-زعفران	۵۱/۲	۴۰/۴	۸/۱	۴/۰	۳/۴۲	۰/۶۶	۰/۰۰
تمایل به دریافت وجه در حین بازدید از مزارع و باغات	۵۶/۵	۳۳/۵	۸/۱	۱/۹	۳/۴۵	۰/۷۳	۰/۰۰
تمایل نسبت به خرید مستقیم محصولات انگور و زعفران توسط گردشگران هنگام بازدید	۵۴/۶	۴۰/۸	۴/۲	۴/۰	۳/۵۰	۰/۶۰	۰/۰۰
تمایل نسبت به همکاری گردشگران در کارهای کشاورزی و جمع آوری محصول	۴۶/۲	۳۹/۶	۱۳/۵	۸/۰	۳/۳۱	۰/۷۳	۰/۰۰
میزان تمایل به بازدید گردشگران در اوج فصل کاری و جمع آوری محصول	۴۳/۵	۳۵/۸	۱۸/۵	۲/۳	۳/۲۰	۰/۸۲	۰/۰۰
استقبال از گردشگری کشاورزی در باغات و مزارع منطقه	۴۲/۱	۴۵/۶	۱۱/۲	۱/۲	۳/۲۹	۰/۷۱	۰/۰۰
مناسب بودن روستا با توجه به باغات و زمین های زراعی جهت گردشگری کشاورزی	۲۲/۰	۳۴/۴	۳۵/۵	۸/۱	۲/۷۰	۰/۹۰	۰/۰۰
تمایل به همکاری با افراد فعال در بخش گردشگری کشاورزی در این منطقه	۳۵/۵	۴۷/۱	۱۷/۰	۴/۰	۳/۱۸	۰/۷۱	۰/۰۰
قابلیت ایجاد گردشگری کشاورزی با تکیه بر محصولات انگور و زعفران در منطقه	۲۲/۸	۳۹/۰	۳۴/۰	۴/۲	۲/۸۰	۰/۸۴	۰/۰۰

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۵

بر اساس نظر سنجی انجام شده و مطابق جدول فوق ملاحظه می شود که اکثریت میزان شناخت خود از فرصت های گردشگری موجود را در سطح خیلی کم بیان کرده اند، لکن به میزان زیادی تمایل به همراهی گردشگری با کار کشاورزی در مزرعه را ذکر نموده اند، بیشتر پاسخ دهندگان میزان اعتقاد خود را نسبت به درآمدزایی گردشگری در خصوص باغات انگور و

مزارع زعفران، کم بیان نموده اند. مطابق نظر سنجی انجام شده، اکثریت پاسخگویان میزان زمینه سازی ایجاد مشاغل جدید در صورت گردشگری در باغات انگور و مزارع زعفران را در سطح زیاد اعلام کرده اند. اما اکثریت بالای پاسخگویان شناخت خیلی کم را در مورد گردشگری کشاورزی ذکر نموده اند و از سوی دیگر بیش از نیمی از پاسخگویان علاقه خیلی زیادی نسبت به ورود گردشگر داخلی و خارجی، همچنین شروع کار گردشگری کشاورزی برای محصولات انگور و زعفران را ذکر کرده اند. بر اساس نظر سنجی انجام شده و مطابق جدول فوق مشاهده می شود که اکثر پاسخگویان به میزان خیلی زیاد، تمایل خود را جهت دریافت وجه در حین بازدید از مزارع و باغات اعلام کرده اند، همچنین اکثریت در سطح خیلی زیادی تمایل به خرید مستقیم محصولات انگور و زعفران توسط گردشگران در هنگام بازدید و همکاری گردشگران در کارهای کشاورزی و جمع آوری محصول دارند، بیشتر افراد در سطح خیلی زیاد، میزان تمایل به بازدید گردشگران در اوج فصل کاری و جمع آوری محصول را بیان نموده اند. بر اساس نظر سنجی انجام شده، اکثریت پاسخ دهندگان، در سطح زیاد از گردشگری کشاورزی در باغات و مزارع منطقه استقبال نموده اند. لکن اکثریت اعلام کرده اند که روستا با توجه به باغات و زمین های زراعی جهت گردشگری کشاورزی در سطح کم مناسب می باشد. اما اکثرا در سطح زیاد تمایل به همکاری با افراد فعال در بخش گردشگری کشاورزی در منطقه را دارند و میزان قابلیت ایجاد گردشگری کشاورزی با تکیه بر محصولات انگور و زعفران در منطقه را در سطح زیاد عنوان کرده اند.

آمار استنباطی

به کمک آزمون های مناسب آماری به بررسی یافته های پژوهش، پاسخ به سوالات و فرضیات پژوهش پرداخته شده و نتایج به دست آمده از نمونه گرفته شده به جامعه تعمیم داده شده است. ابتدا به کمک تحلیل عاملی اکتشافی، در هر بعد، سوالات مورد دسته بندی قرار گرفت و به عنوان عوامل آن بعد، در ادامه در تحلیل ها مورد استفاده قرار گرفته است. در تحلیل عاملی شناخت قابلیت و توسعه گردشگری کشاورزی بررسی امکان پذیری تحلیل عاملی، از آزمون کرویت بارتلت استفاده شد:

جدول شماره ۴. نتایج آزمون کرویت بارتلت برای عامل شناخت قابلیت و توسعه گردشگری کشاورزی

۰/۸۴۷	شاخص کفایت کیسر، میر و الکین
۱۳۶۱/۴۲۹	مقدار مربع کای
۱۰۵	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معنی داری

همان طور که مشاهده می شود شاخص کفایت نمونه برداری نشان می دهد که نتایج تحلیل عاملی احتمالا سودمند خواهد بود و آزمون کرویت با توجه به آنکه سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۰۰ دارد نشان دهنده این است که ماتریس همبستگی برای تحلیل عاملی مناسب می باشد. با توجه به نتایج بارهای عاملی گرفته شده در این بعد ۴ عامل تشخیص داده شده اند که از این بعد به ترتیب اشتغال زایی و درآمد، پذیرش گردشگر در مزرعه، عرضه و فروش محصول، توان گردشگری کشاورزی نامیده می شوند. در تحلیل عاملی توسعه کشاورزی با آزمون کرویت بارتلت، نتایج تحلیل عاملی سودمند بود و آزمون کرویت با توجه به آنکه سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۰۰ دارد نشان دهنده این است که ماتریس همبستگی برای تحلیل عاملی مناسب می باشد.

و نتایج بارهای عاملی برای هر یک از سوالات توسعه کشاورزی ۴ عامل تشخیص داده شد که در این تحقیق، این ابعاد به ترتیب تدوام کشاورزی، نوآوری در کشاورزی، حفظ دانش بومی، اقامت گردشگران نامیده شدند.

در آزمون کرویت بارتلت تحلیل عاملی ظرفیت های محیطی نتایج تحلیل عاملی سودمند بود و آزمون کرویت با توجه به آنکه سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۰۰ دارد نشان دهنده این است که ماتریس همبستگی برای تحلیل عاملی مناسب بوده است. در عملیات این بعد ۳ عامل تشخیص داده شده اند که در این پژوهش به نام های پیامدهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی گردشگری، توان تولید و جذب گردشگر در مزارع، تثبیت اراضی کشاورزی نامیده شدند. در آزمون کرویت بارتلت تحلیل عاملی توافق و علاقه به توسعه گردشگری کشاورزی

نتایج تحلیل عاملی سودمند بوده و آزمون کرویت با توجه به آنکه سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۰۰ دارد نشان دهنده این است که ماتریس همبستگی برای تحلیل عاملی مناسب می باشد.

نتایج بارهای عاملی برای هر یک از سوالات به صورت زیر است:

جدول شماره ۵. نتایج بارهای عاملی سوالات توافق و علاقه

سوال	بار عاملی
۶a.	۰/۷۸۸
۸a.	۰/۷۸۶
۷a.	۰/۷۸۴
۱a.	۰/۷۸۱
۳a.	۰/۷۷۳
۴a.	۰/۷۷۰
۵a.	۰/۷۴۴
۲a.	۰/۶۹۶

بر اساس جدول فوق مشاهده می شود که در این بعد ۱ عامل تشخیص داده شده است. مشاهده می شود که سوال ۶ بیشترین همبستگی را با عامل مورد بررسی داشته، و همه ی بارهای عاملی به دست آمده بیشتر از ۰/۳ می باشند، بنابراین همه سوالات در این عامل مناسب می باشند. پس از تعیین بارهای عاملی، بر اساس روش رگرسیون، متغیرها (عامل ها) ی به دست آمده در نرم افزار ذخیره می شود.

در تحلیل فضایی متغیرهای پژوهش که به تفکیک در روستاهای مورد مطالعه مورد بررسی قرار گرفت: کمترین مقدار شناخت قابلیت و توسعه گردشگری کشاورزی در روستای تربقان و بیشترین مقدار این متغیر در روستای کاج گونه می باشد. بر اساس جدول فوق کمترین مقدار توسعه کشاورزی در روستای تل آباد و بیشترین مقدار این متغیر در روستای تربقان می باشد. کمترین مقدار ظرفیت های محیطی در روستای رزق آباد و بیشترین مقدار این متغیر در روستای تربقان می باشد. بر اساس جدول فوق کمترین مقدار میزان توافق و علاقه در روستای تربقان و بیشترین مقدار این متغیر در روستای تل آباد می باشد.

جمع بندی

گردشگری به عنوان نیروی محرکه اقتصاد یک کشور بارور کردن همه ی بخش های اقتصادی و تجاری را عهده دار می شود و تلاشی است در جهت نمایاندن ظرفیت ها و مواهب خدادی کشور از جمله کشاورزی که می تواند علاوه بر توسعه گردشگری در همه جاذبه های بالقوه کشور یا منطقه؛ در مناطق کشت و کار به توسعه کشاورزی و فقر زدایی روستاییان و کشاورزان منجر

شود. در تحقیق حاضر با توجه به تحقیقات میدانی و تحلیل آماری توصیفی، تجربی و استنباطی؛ آزمون فرضیه نتایج کلی بدین شرح است که: منطقه مورد مطالعه شناخت و قابلیت گردشگری کشاورزی را ندارد. اطلاعات کم کشاورزان در زمینه گردشگری و به طور خاص گردشگری کشاورزی این بستر را فراهم می کند که با وجود پتانسیل های بالقوه فراوان در این روستاها از نظر کشاورزی سطح پایین شناخت آنها باعث کم رنگ و حتی نادیده گرفتن گردشگری در روستاهای مورد مطالعه شده است. گردشگری و به ویژه زیر شاخه های گردشگری در ایران و به طور خاص برای شهرستان ها و روستاهایی که ظرفیت های زیاد گردشگری را دارا هستند ولی اطلاعی در این زمینه ندارند جدید و ناشناخته است و تنها اطلاعاتی که مردم از گردشگری در این مناطق دارند؛ مسافرت، گردش و تور زیارتی می باشد. برای تبیین و روشن شدن موضوع گردشگری و زیرشاخه های آن در این اجتماعات کوچک به ویژه روستایی که دارای ظرفیت های بالقوه بسیاری در حیطه گردشگری دارا هستند؛ پروژه های عملی بسیار بهتر از تئوری خواهند بود و باعث پیشرفت های شگرفی در این زمینه خواهد شد.

نتیجه فرضیه پژوهش

به نظر می رسد روستاییان ساکن در روستاهای منطقه مورد مطالعه از قابلیت شناخت برای ایجاد گردشگری کشاورزی با تکیه بر محصولات انگور و زعفران برخوردار باشند.

با توجه به نتایج به دست آمده از مقایسه میانگین متغیر قابلیت شناخت برای ایجاد گردشگری کشاورزی با حد وسط که در جدول زیر درج شده است، مشاهده می شود که سطح معنی دار به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ است و با توجه به میانگین این متغیر که ۲/۰۰۷ می باشد، می توان نتیجه گرفت میانگین قابلیت شناخت برای ایجاد گردشگری کشاورزی به طور معنی داری کمتر از حد متوسط می باشد، لذا فرضیه اول با اطمینان ۹۵ درصد رد می شود.

جدول شماره ۶. نتایج بررسی فرضیه

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره T	درجه آزادی	سطح معنی دار	نتیجه
شناخت قابلیت و توسعه گردشگری کشاورزی	۲۶۰	۲/۰۰۷	۰/۴۵۴	-۱۷/۴۹۷	۲۵۹	۰/۰۰۰	کمتر از متوسط رد فرضیه ۱

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۵

پیشنهادات

در این راستا موارد زیر به منظور توسعه گردشگری به ویژه گردشگری کشاورزی در مورد محصولات کشاورزی انگور و زعفران روستاهای بخش مرکزی شهرستان کاشمر پیشنهاد می گردد:

➤ ارائه تورهای گردشگری کشاورزی از داخل و خارج استان در باغات و مزارع انگور و زعفران توسط مسئولین در این حیطه برای آشنا سازی روستاییان با این فرآیند، زیرا آنها با پرسشنامه و کار تئوری به گردشگری کشاورزی و مزایای آن پی نخواهند برد.

➤ روستاهای شهرستان کاشمر ظرفیت بالقوه گردشگری کشاورزی را برای کشاورزی باغات انار و پسته نیز دارا می باشد.

- پژوهش هایی که مربوط به روستاها می باشد به ویژه در زمینه گردشگری بهتر است جنبه عملی داشته باشد تا تئوری انجام شود.
- اقداماتی در زمینه ساخت هتل های بوم گردی در روستاها و به ویژه شهرستان کاشمر انجام شود.
- جشنواره های انگور - زعفران و دیگر محصولات برپا شود، در این زمینه توسط میراث فرهنگی و گردشگری شهرستان، شهرداری تبلیغات برای معرفی محصولات و جذب گردشگر برای جشنواره انجام شود.
- محصولات تولید شده از انگور و زعفران کاشمر فاقد بسته بندی و برند مخصوص این شهرستان و روستاهای تولید کننده می باشد. بسته بندی و برند مخصوص این محصولات باعث شناخته تر شدن این مزارع و شهرستان کاشمر خواهد بود.
- روستاهای شهرستان کاشمر دارای صنایع دستی خاصی می باشند که در حال فراموشی هستند تنها احیاگر آنها و بازار فروش برای صنایع دستی رواج گردشگری خواهد بود.
- شهرستان کاشمر و روستاهای اطراف آن دارای اماکن زیارتی زیادی هستند که ظرفیت گردشگری زیارتی را دارند؛ پیشرفت در زمینه زیارتی که شناخته تر می باشد به شناخت محصولات کشاورزی شهرستان و روستاها و در نتیجه در زمینه شناخت گردشگری کشاورزی کمک شایانی خواهد داشت.
- راه اندازی گشت های داخلی روزانه در شهرستان و روستاهای اطراف توسط میراث فرهنگی و گردشگری، شهرداری می تواند به تبیین گردشگری در منطقه کمک کند.
- تبلیغات و اقدامات گسترده شهرداری، میراث فرهنگی و گردشگری و همکاری آنان با افراد متخصص در گردشگری؛ بسیار کمک موثری در رشد و ارتقای بعد گردشگری شهرستان و حومه آن خواهد بود.

منابع

۱. برآبادی، سید احمد، رجبی، نجیب الله، شعیبی، غلامحسین (۱۳۸۹)، «تاریخ و فرهنگ زعفران در خراسان جنوبی»، تهران: انتشارات شهر آشوب، چاپ اول
۲. خلیلی، علی اکبر (۱۳۹۰) « فرهنگ مردم کاشمر »، چاپ اول، انتشارات کاشمر
۳. شمس، مجید و امینی، نصیره (۱۳۸۸)، « ارزیابی شاخص فرهنگ ایرانی و تأثیر آن در توسعه گردشگری»، فصلنامه پژوهش جغرافیای انسانی، سال اول، شماره چهارم، صص ۸۱-۹۳
۴. شهیدی، محمد شریف. اردستانی، زهرا السادات. گودرزی سروش، محمد مهدی (۱۳۸۷)، «بررسی تأثیرات توریسم در برنامه ریزی نواحی روستایی» جغرافیا: پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۶۷، صفحات ۹۹-۱۱۴
۵. شجاعی، منوچهر و نوری، نورالدین (۱۳۸۴) « بررسی سیاست های دولت در صنعت گردشگری و ارائه الگوی توسعه پایدار صنعت گردشگری کشور»، دانش مدیریت، سال ۲۰، شماره ۷۸، صص ۶۳-۹۰
۶. ورمزیاری، حجت. اسدی، علی. کلاتری، خلیل. رضوانی، محمدرضا (۱۳۹۳) « برآورد میزان تمایل به پرداخت شهروندان برای خدمات گردشگری کشاورزی مطالعه موردی: شهر قزوین » پژوهش های روستایی، دوره ۵، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۳، صفحه ۳۹۷-۴۲۲
7. George, Holly and Rilla, Ellen L., 2005, *Agritourism and Nature tourism in California*, university of California (System), ANR publication.